

Kamp Westerbork in beelden

LES 1 GROEP 7
HERINNEREN
IN BEELDEN

LES 1 GROEP 7 HERINNEREN IN BEELDEN

PRAKTISCHE INFORMATIE VOOR LEERKRACHT

SAMENVATTING VAN DE LES

Deze les is een eerste kennismaking met kamp Westerbork. Door middel van een voorleesverhaal en schoolwandplaat krijgen de leerlingen informatie over de geschiedenis van het kamp, maar ook over de emotionele betekenis van de plek van kamp Westerbork. De gebouwen van kamp Westerbork zijn 25 jaar na de oorlog gesloopt, om de herinnering op deze plek te laten verdwijnen. Dit is niet gelukt: de herinnering aan het kamp is er nog steeds. Foto's zijn een manier om de lege plek opnieuw inhoud te geven en een gevoel op te roepen.

ACHTERGRONDINFORMATIE

HERDENKEN IN BEELDEN

Kamp Westerbork bestaat niet meer: de gebouwen van het kamp zijn gesloopt, het landschap is ingrijpend veranderd. Bezoekers die verwachten een concentratiekamp te gaan bekijken, worden geconfronteerd met een door de mens vormgegeven herdenkingslandschap.

Kamp Westerbork heeft een bewogen bewoningsgeschiedenis. In 1939 in gebruik genomen als vluchtelingenkamp voor uit nazi-Duitsland en Oostenrijk gevluchte Joden, werd het in de zomer van 1942 door de nazi's overgenomen en in gebruik genomen als centraal doorgangskamp. Tussen 1942 en 1945 werden 107.000 Joden, Sinti en Roma en enkele tientallen verzetsstrijders via kamp Westerbork weggevoerd naar kampen in met name Oost-Europa. 102.000 van hen werden vermoord.

Kamp Westerbork werd na de bevrijding in april 1945 in gebruik genomen als grootste interneringskamp van Noord-Nederland. Duizenden van collaboratie verdachte Nederlanders werden er opgesloten.

In 1948 werd het kamp in gebruik genomen als militair kamp voor militairen die uitgezonden werden naar het voormalige Nederlands-Indië. In 1950 kwamen de eerste uit Nederlands-Indië/Indonesië gerepatrieerde Nederlanders in het kamp aan. In 1951 kreeg het kamp zijn langste bestemming: het Molukse woonoord Schattenberg. In 1971 werden de laatste Molukkers onder politiebegeleiding gedwongen het terrein te verlaten.

Al snel werd besloten tot sloop van de nog resterende gebouwen. Als herinnering aan kamp Westerbork bleef alleen het Nationaal Monument Westerbork ('de rails') bestaan. Op het terrein waren sinds 1969 radiotelescopen geplaatst die het gebied tot een autovrije zone maakten.

Pas in 1983 werd na een jarenlange voorbereiding op particulier initiatief het Herinneringscentrum Kamp Westerbork geopend, buiten de autovrije zone en daarmee op 3 kilometer afstand van het kampterrein.

In 1992 vond een eerste symbolische herinrichting van het terrein plaats. Inmiddels wordt gewerkt aan een nieuwe inrichting van het terrein, voor een generatie die steeds meer in beelden denkt.

Voor meer achtergrondinformatie kijk op: <https://www.kampwesterbork.nl/images/Documenten/Werkstukwijzer2.pdf>

BEELDVORMING VANUIT HET PERSPECTIEF
VAN EEN KIND EN DE MAKER

LES 1 GROEP 7 HERINNEREN IN BEELDEN

MATERIAAL

- digitaal schoolbord
- afbeeldingen in LessonUp, les 1
- voorleesverhaal
- vel papier
- pen
- portfolio

VOORBEREIDING

- afbeeldingen LessonUp bekijken;
- voorleesverhaal doorlezen;
- materialen klaarleggen.

Tijd: 10 minuten

WERKVORMEN

Introductie en Inleiding - klassikaal, onderwijs-leergesprek,

Kern - klassikaal en individueel: gedachten bij de foto's

Afsluiting - klassikaal

Cognitief talent: de leerlingen nemen informatie op over de geschiedenis van kamp Westerbork.

Creatief en communicatief talent: de leerlingen brengen de beelden en gevoelens onder woorden die foto's bij hen oproepen en delen die met andere leerlingen.

Sociaal talent: de leerlingen beseffen dat voor overlevenden van een oorlog de herinnering altijd blijft.

BEELDASPECTEN

- Ruimtesuggestie op het vlak*
- Standpunt en horizon;
 - Vervangen van kleur, contouren en textuur.
- Compositie*
- Opbouw, ordening, evenwicht en betekenis.

LES 1 GROEP 7 HERINNEREN IN BEELDEN

LESBESCHRIJVING

INTRODUCTIE

15 minuten

UITLEG

De foto's uit deze les zijn via onderstaande link te vinden op het LessonUp-kanaal van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork:

<https://www.lessonup.com/nl/lesson/NSjBDkJrtmk7mmY8J>

De les start met de eerste afbeelding uit LessonUp met een foto van het lege terrein van kamp Westerbork anno 2021. De leerkracht stelt enkele vragen over de foto:

- *Herkennen jullie dit beeld?*
- *Waar zou het kunnen zijn?*
- *Wat kom je over deze plek te weten als je deze foto bekijkt?*
- *Zijn jullie hier wel eens geweest?*
- *Wat weet je van deze plek?
Wat kun je er zien?*

Voor leerlingen uit de gemeente Midden-Drenthe is de plek van kamp Westerbork wellicht bekend terrein, aangezien het midden in het wandelgebied van de Boswachterij Hooghalen ligt. Wanneer de eerste foto geen associatie oproept, kunt u doorklikken naar de foto 2. Op deze foto is het Nationaal Monument Westerbork te zien, dat in ieder geval bij enkele leerlingen bekend zal zijn.

U vertelt de leerlingen dat ze met de klas naar kamp Westerbork gaan.

Vragen:

- *Wat weten jullie al over de geschiedenis van kamp Westerbork?*
- *Als je aan kamp Westerbork denkt, welke beelden komen dan bij je op?*

Maak samen met de leerlingen een woordspin rondom het onderwerp: Kamp Westerbork.

De onderwerpen die in de woordspin benoemd worden, zullen te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolgung.

Geef aan dat kamp Westerbork al voor de Tweede Wereldoorlog bestond. Het kamp is in 1939 in gebruik genomen als vluchtelingenkamp voor uit nazi-Duitsland gevluchte Joden. De eerste bewoners van het kamp waren vluchtelingen die dachten in kamp Westerbork veilig te zijn. In 1942 werd het kamp overgenomen door de nazi's.

Eén van de vluchtelingen in het kamp was Chanita Moses. Zij woont nu in Israël, maar was enkele jaren geleden even terug in Nederland (afbeelding 3).

BEELDVORMING VANUIT HET PERSPECTIEF
VAN EEN KIND EN DE MAKER

LES 1 GROEP 7 HERINNEREN IN BEELDEN

INLEIDING

15 minuten

VOORLEESVERHAAL

De leerkracht laat afbeelding 4 op het bord zien. U vraagt de leerlingen goed naar de afbeelding te kijken en leest het verhaal van Martine Letterie voor: 'Nergens veilig'.

Leerkracht:

Een tekenaar heeft goed naar de herinnering van mevrouw Moses geluisterd.

- *Welke onderdelen uit het verhaal van mevrouw Moses herken je op de tekening?*
- *Wat zorgt ervoor dat bij mevrouw Moses de herinneringen aan de oorlog weer worden opgeroepen (antwoord: slagboom, plek waar de barakken hebben gestaan, de woning van de kampcommandant, het 'op de plek zijn', het monument de 102.000 stenen).*

Leerkracht:

Mevrouw Moses heeft met haar herinneringen een tekenaar geholpen de plaat te maken. Ondanks dat het voor haar geen fijne herinneringen zijn, wil ze toch graag dat mensen zich kamp Westerbork blijven herinneren. De leerkracht laat afbeelding 5 zien en praat met de leerlingen over herinneren.

Vragen die u hierbij kunt stellen:

- *Waarom willen wij als mensen dingen herinneren?*
- *Wat wil jij je graag voor altijd blijven herinneren?*
- *Zijn dat altijd fijne herinneringen?*
- *Of zijn dat minder fijne herinneringen? Waarom wil je deze toch onthouden?*

Kamp Westerbork is 25 jaar na de oorlog gesloopt. Alle gebouwen zijn weggehaald. Veel mensen vonden kamp Westerbork een verdrietige plek en wilden vergeten wat er gebeurd was.

U stelt enkele vragen:

- *Kunnen jullie begrijpen dat mensen het kamp wilden weghalen?*
- *Heeft het weghalen van de gebouwen geholpen?*
- *Herinneren we ons nu nog steeds net zo goed wat er gebeurd is?*
- *Is de plek van kamp Westerbork nu een minder verdrietige plek geworden?*

Ook een 'lege' plek kan beelden oproepen. Als je ergens al eerder geweest bent, kun je dingen zien, horen, voelen of ruiken die de herinnering weer oproepen.

Als je ergens nog niet eerder geweest bent, kun je toch beelden voor je zien, omdat je weet wat er op die plek gebeurd is, omdat je er over gehoord of gelezen hebt. Het beeld dat je bij een plek hebt, kun je vastleggen in een foto.

BEELDVORMING VANUIT HET PERSPECTIEF
VAN EEN KIND EN DE MAKER

LES 1 GROEP 7 HERINNEREN IN BEELDEN

KERN
20 minuten

BEELDEN MET BIJSCHRIFTEN

Leerkracht:

Het terrein van kamp Westerbork is al heel vaak gefotografeerd: het monument met de rails, het prikkeldraad. Toch is bijna geen foto hetzelfde. Dat komt omdat een foto niet alleen iets zegt over wat er gefotografeerd wordt (wat zie je op de foto), maar ook over degene die de foto gemaakt heeft (wat wil die persoon laten zien, wat voor gevoel wil de fotograaf met zijn foto oproepen).

We gaan een paar van deze foto's bekijken.

U toont de leerlingen de afbeeldingen 6-9 op het digitale schoolbord. De leerlingen krijgen individueel een vel papier.

Leerkracht:

Kijk goed naar deze foto en schrijf de eerste 3 woorden of gedachten op, die bij je opkomen. Niet te lang nadenken, maar direct opschrijven wat je denkt. Kijk nu nog eens naar dezelfde foto, neem iets langer de tijd, en schrijf nu drie andere woorden of gedachten op die bij je opkomen.

De leerkracht bespreekt klassikaal de antwoorden van de leerlingen.
Is er een verschil tussen de eerste antwoorden en de antwoorden wanneer er een tweede keer naar de foto gekeken is? Zo ja, waar zit dit verschil in?

In de meeste gevallen zullen de eerste antwoorden met name betrekking hebben op wat er op de foto te zien is, terwijl bij het tweede antwoord vaker benoemd wordt welk gevoel de foto oproept.

Van welke foto vinden de leerlingen dat die goed 'kamp Westerbork' weergeeft? Waarom juist deze foto?

AFSLUITING

10 minuten

Bespreek met de leerlingen nogmaals de laatste alinea van het voorleesverhaal van Martine Letterie.

- *Wat denk je dat de plek van kamp Westerbork voor Chanita betekent?*

We kennen allemaal wel een plek die er niet meer is, maar die in jouw herinnering nog wel belangrijk is.

Een speeltuin die gesloopt is, een huis waar je gewoond hebt. Een 'lege' plek, maar wel een plek vol herinneringen.

U vraagt de leerlingen in hun portfolio hun eigen verdwenen plek op te schrijven, met de reden waarom deze plek belangrijk is voor de betreffende leerling. U kunt ervoor kiezen dit klassikaal te bespreken.

U benoemt dat de komende lessen besteed gaan worden aan het weer zichtbaar maken van een verdwenen plek in de gemeente Midden-Drenthe: kamp Westerbork (afbeelding 10-12).

BEELDVORMING VANUIT HET PERSPECTIEF
VAN EEN KIND EN DE MAKER

